

1876.

NIU TIRENI.

KO TE KUPU A TE PENETANA, TUMUAKI O TE KOOTI
WHAKAWA WHENUA MAORI,

MO

TE PUKAPUKA INOI A NGAITAHU.

Ko tenei korero e tau ana ki nga whenua i whakahaeretia e Wairaweke, e Te Kepa, e Te Hamutona, e Haimona e Matara, e kapea ana ki waho te wahi ki Raro o te motu, kahore he kupu o te pukapuka-inoi mo reira.

E ki ana nga kupu o te pukapuka-inoi:—

1. I whakaaria ki nga tangata Maori na ratou i hoko nga whenua i te Waipounamu ka whakahokia ki a ratou kotahi eka i roto i ia tekau eka, i runga i tetahi whakariteritenga a ratou ko Wairaweke i te tau 1844.

2. He mea whakawehiwehi na Te Kepa i tuhia ai e ratou o ratou ingoa.

3. E he ana nga rohe e whakaaturia ana i roto i nga pukapuka tuku.

4. He mea whakawehiwehi na Matara i whakaae ai nga Maori ki te tuku i o ratou whenua.

5. I te nohoanga o te Kooti Whakawa Whenua Maori i kuare ratou ki o ratou tikanga tika, ki te huarahi hoki e taea ai; a kahore i tino] mana taua Kooti inahoki kihai i whakahaere marama i te tikanga o te whenua rahui ki Otepoti.

6. A mo katoa, kahore nga rangatira na ratou i tuhituhi nga pukapuka tupu i mohio he aha ta ratou e mea ana, a ekore e tika kia meatia kua tukua e ratou he whenua whai tikanga nui noa atu, hei mate mo o ratou tamariki mohio atu nei i a ratou.

Ko aku kupu enei ara,—

1. Ehara tenei i te kupu pono. Kahore aua hoko i whakaotia i reira no etahi tau ano i muri iho. Kua pohehetia pea e nga kai-inoi enei hoko ko nga hoko o te pito whakararo.

2. Kahore ahau e whakapono ki te kupu i whakawehiwehia nga tangata e Te Keepa. Otira ki taku mahara kahore i ata tatu o ratou ngakau te take ko nga taua a Te Rauparaha no mua tata atu o taua wa a wehi ana ratou kei hoki atu ia; a he mea marama ki te whakaaro iho i tere ta ratou tuku whenua ki tetahi atu iwi rangimarie kaha hoki e kaha ana e whakaae ana ki te tiaki i a ratou. I puta pea he kupu penei ma Te Keepa ki a ratou a ki taku mahara i tika ia. E he ana ta ratou whakahe inaiane. I a ratou ano te painga mehemea i a ratou ano te henga. *Ko ia e whiwhi ana i te painga e tika ana kia waha ano i te taimahatanga.*

3. He wahi no nga pukapuka hoko nga rohe e kore e taea te whakarere ke.

4. Kahore ahau e whakapono, kahore e whakapono tetahi tangata e mohio ana ki a ia, i whakapuaki a Matara i nga kupu i kiia i whakapuakina e ia. E whakaatu ana ano ia i whakapuakina ano e ia te kupu mo te hunga Wiwi hei whakahaere i te mahi a nga Maori a e tika ana ano tana pera ki taku mahara. He mea i hapa i to ratou take ki te whenua a he mea tika rawa kia whakaaturia ki a ratou tona mohiotanga ki taua mea. Ko te hokonga tuaruatanga o te whenua ki etahi tangata ke e tika ana pea ma nga tangata nana te hoko tuatahi e whakaatu i ta ratou pouri mo reira kahore ma nga tangata nana i hoko ki a ratou. Tetahi hoki, kahore tetahi o enei kupu whakapae i whakapuakina i te aroaro o te Kooti Whakawa Whenua Maori i reira hoki e huihui ana nga Maori o te takiwa katoa.

5. He hoa mohio nui he hoa uua ki te mahi to nga Maori i te wa e noho ana te Kooti Whakawa Whenua Maori—ara ko Arekehanara Make—a he roia mohio nui ano to ratou. Heoti ano te mea i tautohetia e te Karauna ko nga tikanga nunui mo te whai mana o nga pukapuka tuku mo te mea mehemea i tae te mana o te tuinga a nga rangatira i o ratou ingoa ki nga iwi, mo te whakamaramatanga i etahi kupu i roto i nga pukapuka tuku mo etahi tikanga hoki e tau ana ki te katoa ara mo nga rori me nga mea pera ekore e taea te whakakore. I reira a Te Roretana i te taha ki te Kawangatanga a i ahua hiahia ano ia ki te tuku atu ki nga Maori i nga mea i tika kia tukua atu ki a ratou a kahore i kaha te whakahe a te Kawanatanga o te Porowini ki nga tono. I Katapere kahore ratou i mea ki te whakahe engari i pai noa atu ki te whakaae i nga mea katoa i tonoa e te Kooti a i nui ta ratou awhina i te mahi a te Kooti.

Erua nga tikanga i roto i nga pukapuka tuku i whai tikangatia e te Kooti. Ko te tuatahi ko te kapenga o nga kainga o nga urupu me nga “mahinga kai.” I marara noa atu te whakamaramatanga o enei kupu; i uru ki tenei ingoa ki te “mahinga kai” nga wahi hiinga ika, nga pa tuna, me era atu mea, haunga ia nga wahi whaainga mea me era mea pera kahore i kiia na te mahi i whai taketia ai. I